

pay rates for obtaining mental health, further education, and so on. There was accumulate extensive experience of charity and other social activities by the followers of Scientology. Primarily voluntary priests can take the participation in virtuousness. The main areas of social activity of Scientologists are anti-drug and anti-alcohol support programs; providing advices to the victims of war, natural disasters and emergencies; protection of Human Rights and others. However, social activity of followers of the Church of Scientology is mainly used as a cover to carry out their missionary tasks.

Key words: *alternative religion; Dianetics; the Church of Scientology; engram; tetan; Narconon.*

REFERENCES

1. A New religions of Ukraine (2010), *History of Religion in Ukraine*, Vol. 8, Kyiv, 828 p. (ukr).
2. Petryk V., Siomin S., Ostroyhov V. (2003), Non-traditional religious and mystical cults of Ukraine, Kyiv, 336 p. (ukr).
3. Stepyok D. (2005), Religions, cults and sects in the world: [manual about religious], Hostynetz, Ivano-Frankivsk, 236 p. (ukr).
4. Dvorkin A. (2003), The sect studies. Totalitarian sects. Experience systematic investigation. Publishing House of the Brotherhood in the name of St. Prince Alexander Nevsky, Nizhny Novgorod, 813 p. (rus).
5. Scientology as a new spiritual teaching (2010), *A New religions of Ukraine, History of Religion in Ukraine*, Vol. 8, Kyiv, pp. 655-664 (ukr).
6. Hubbard L. *Dianetics 55*, available at: <http://ezoterika.ru/book.php?id=475> (rus).
7. Test of personality analysis (2015), available at: <http://scientology.org.ua/test/test.html> (rus).
8. Ukrainian Saturday (2015), available at: <http://scientology.org.ua/news?start=5> (rus).
9. The Verkhovna Rada of USSR (1991), *Law of Ukraine «On freedom of conscience and religious organizations» from 23.04.1991 № 987-XII. Document 987-12, the latest edition of 03.02.2009 by 875-17 on the ground, the current*, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12> (ukr).
10. Effective assistance everywhere. Worldwide volunteer clergy (2015), available at: <http://www.scientology.ru/activity/volunteer-ministers/vms-around-the-world.html> (rus).
11. Carolina T. (2012), Save and heal. How Ukrainian rehabilitation centers of drug addicts return to life, *Correspondent* Vol. 4, available at: <http://korrespondent.net/tech/health/1316219-korrespondent-spasi-i-izlechi-kak-ukrainskie-reabilitacionnye-centry-vozvrashchayut-narkomanov-k-zhizni> (rus).

© Богдановський Ігор

Надійшла до редакції 18.05.2015

УДК 291.1

ГРИЦИШИН ВОЛОДИМИР,

пошукач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету

РЕЛІГІЙНІСТЬ ЛЮДСЬКОЇ ЕКЗИСТЕНЦІЇ ЗА АНТОНІЄМ СУРОЗЬКИМ

У статті виконано філософсько-релігієзнавчий аналіз учення митрополита Антонія Сурозького - одного з найвидатніших і найвпливовіших православних теологів ХХ століття. Антоній доводить, що людська екзистенція зберігає власну ідентичність лише у випадку зв'язку з Богом, тобто у випадку власної релігійності. Цей зв'язок є багатовимірним і включає в себе віру як духовне знання "невидимого", релігійний досвід як подію зустрічі з Богом, пізнання себе та церковної спільноти у світлі знання Христа, розуміння власної особистої та загальної світської історії у світлі священної історії.

Ключові слова: *екзистенція; ідентичність; сучасне православне богослов'я; релігійний досвід.*

Актуальність дослідження і ступінь розробленості проблеми. Сучасна православна теологія та релігійна філософія переживають драматичний період пристосування до реалій доби постмодерну та глобалізації. Особливого значення набуває творчість тих православних богословів, які на межі модерну й постмодерну зуміли сформуванати новий стиль православного світогляду з оновленою системою знань, цінностей, практичних настанов.

Новітнє православне богослов'я Олександра Шмемана, Антонія Сурозького, Теодора Стиліанополоса, Джона Пантелеймона Мануссакіса, Аристотеля Папаніколау, Девіда Харта не лише пристосоване до доби постмодерну, але й виражає оновлену православну ідентичність, яка стає панівною серед рядових віруючих. Також й українське православ'я знаходиться під суттєвим впливом ідей митрополита Антонія Сурозького та протоієрея Олександра Шмемана. Відповідні

впливи панують не лише в академічній освітній системі, особливо - УПЦ КП, але й рядові віруючі, особливо міські, активно формують власний світогляд з урахуванням тих знань, цінностей та практичних настанов, які пропонуються цими діячами.

Ідеї Антонія Сурозького багато в чому випередили свій час і важко піддаються узагальненню та аналізу. Окремі цінні спостереження С. Авєрїнцева, О. Седакової, О. Фїлоненко, О. Киржелева дозволяють говорити про необхідність системного й комплексного вивчення спадщини Антонія Сурозького. У переддень 100-річного ювілею митрополита православні богослови спробували самі відрефлексувати основні проблемні вузли світоглядного синтезу цього видатного мислителя-митрополита. Але, як визнав провідний спеціаліст із вивчення спадщини митрополита Антонія Олександр Киржелев, у межах самого богословського типу мислення неможливо адекватно узагальнити й проаналізувати ідеї митрополита Антонія [6, с. 12]. Але саме завдання є гостро актуальним, оскільки очевидною є суголосність між ідеями Антонія Сурозького й світоглядом православних віруючих доби постмодерну. Адекватне розуміння ідей митрополита Антонія є ключем для розуміння світогляду, психології, філософії та теології православного віруючого ХХІ століття. Лише об'єктивний філософсько-релігїєзнавчий аналіз здатний розкрити специфіку та основні риси богословського синтезу Антонія Сурозького як виразу православного богослов'я доби постмодерну. Постметафізичний тип мислення, постекзистенційний тип цінностей, постзаконницька парадигма практичної етики, філософсько-теологічна теорія діалогу - усе це є важливими аспектами богослов'я Антонія Сурозького, що визначають типологічні риси православної думки початку третього тисячоліття та значною мірою формують ідентичність православних віруючих. Досягнення й недоліки богословського синтезу Антонія Сурозького, які можна виявити при філософсько-релігїєзнавчому аналізі його текстів, є важливими в контексті формування культури викладання дисциплін духовного спрямування в українській системі освіти. Особливе значення має також той факт, що богословське мислення митрополита Антонія дало кращі взірці теологічного гуманізму, якого так часто не вистачає православ'ю на пострадянських теренах. Розкриття гуманістичного потенціалу сучасного православного богослов'я на прикладі творів Антонія Сурозького особливо важливе через близькість ідей митрополита до філософії Е. Левїнаса та Х. Арєндт.

Дослідження творчості Антонія Сурозького обмежується на сьогодні матеріалами богословських конференцій [7; 9], науково-публіцистичними статтями [8, с. 836-851; 10], передмовами до видань [6] і популярною біографією, написаною журналістом А. Зайцевим [5].

Мета. Пропоноване дослідження є спробою системного релігїєзнавчого й філософського аналізу вчення Антонія Сурозького про комунікацію з Богом як основу людської екзистенції.

Виклад основного матеріалу. Антоній Сурозький як православний мислитель визнає християнство релігїєю і тлумачить "релігаре" як "ре-лігаре", тобто "відновлення зв'язку". У першу чергу, релігїя - це відновлення відносин із Богом-Творцем, а також становлення адекватних відносин "Людина - Людина", "Людина - Соціум", "Людина - Світ", "Людина - Природа". Як зв'язок із Богом релігїя тотожна "вірі" як переконаності субєкта у власному релігїйному досвіді. Невід'ємність релігїї від

віри, а віри від релігїї в А. Сурозького пов'язані з тим, що фактично обидва концепти вказують на один феномен: здатність бачити невидимий світ, здатність переживати вище духовне життя, здатність знати духовні основи світу й кінцеву Основу усієї реальності - Бога [1, с. 15; 2, с. 12].

Тезу про тотожність віри й релігїї А. Сурозький аргументує, аналізуючи "визначення віри" в "Посланні до Євреїв", приписуване в традиції апостолу Павлу: "Віра є знання речей невидимих" (Євр. 11:1). Як указує митрополит, для самого апостола Павла речами невидимими є есхатологічні реальності. Їх вірні ще не бачать, бо вони належать майбутньому. Вірою вірний "передчуває" їх настання та упевнений саме в тому, що Царство Боже та інші блага будуть належати вірним, бо так обіцяв Бог, який не зраджує власних обіцянок. Взаємні обіцянки Бога й людини - це і є суть заповіту як центральної ідеї. Отже, у самого апостола Павла йдеться про есхатологічне передчуття, яким майбутнє невидиме царство "знається як через затемнене скло", "бачиться як у дзеркалі", "відчувається серцем". У традиції розуміння віри як "знання речей невидимих" набуло вже метафізичного характеру. Логіка цієї концепції була така. У цьому житті людина не може споглядати Бога та духовні речі, але може мати віру як упевненість у їх існуванні. Ця віра може бути екзистенційною упевненістю, переживанням, ідейною переконаністю на основі доказів, рішенням волі та розсудку. Суб'єкт не має знання духовних предметів, але віра виступає заміником цього знання [3, с. 864-865]. Отже, за А. Сурозьким, віра як "знання речей невидимих" - це дійсне споглядання, яке має людський суб'єкт, пізнаючи Бога та духовні предмети в події зустрічі. "Невидимими" Бог і духовні предмети є лише в тому сенсі, що вони є несприйнятливими для чуттєвості та раціональності. Для людського суб'єкта, який переживає інтенсивний релігїйний досвід, Бог та духовні предмети пізнаються в його релігїйних переживаннях. Осмислення цього "бачення невидимого" відбувається шляхом поступового поглиблення розуміння цього феномену з переходом від методології модерного типу до методології, яка характерна вже для типу постмодерного філософського й теологічного мислення.

Релігїйний досвід митрополит Антоній розглядає як критерій істини. На доказ цього він наводить таку аналогію: якщо для науки критерієм істини є чуттєвий досвід у його безпосередності та живості [4, с. 32-33, 42, 272-273]; то і для релігїї взагалі, і для проблеми існування чи неіснування Бога зокрема критерієм істинності є екзистенційний досвід особистості [3, с. 865-866; 869-871]. Відповідно, такий хід його думок є виразом модерністичним і надихається, очевидно, ідеями англійського емпіризму Дж. Локка та релігїйного емпіризму Н. Гайслера [11].

Сам релігїйний досвід для митрополита - це загальний контекст, а власне момент достовірності та момент знання відносяться до "події зустрічі" [3, с. 866-873]. Подія - це те, що із суб'єктом стається, а подія зустрічі - це подія, яка не може бути сконструйованою уявою чи іншими здібностями суб'єкта [Там само, с. 872]. Подія зустрічі - це зіткнення із діяльністю іншого суб'єкта, із його активним впливом на того, хто пізнає. Неможливість передбачити й контролювати акти пізнання під час події зустрічі є ознакою об'єктивності того, що відбувається. Безпосередня достовірність події є достовірністю факту й достовірністю спілкування [4, с. 32-36].

Емпіричний та екзистенційний дискурс у їх поєднанні

дозволяють характеризувати релігійні переживання як досвід, не спотворений діяльністю рефлексії, як досвід переживань, які є безпосередніми, позбавленими впливу абстрактного чи конкретного мислення, уяви та уявлень [3, с. 869, 871-872]. Це досвід, який наново проводить розрізнення між суб'єктом особистості й суб'єктом іншого, дозволяє людині пізнати саму себе, власні межі та особливості. Пізнати безпосередньо, у переживанні, у первинному досвіді розрізнення. Саме до "Я" людини звертається Бог під час події зустрічі, і людині даровано відчуття Бога як принципово Інше [3, с. 177]. Але повне самоутвердження людського "Я" відбувається завдяки тому, що людина розповідає про свій досвід зустрічі з Богом. Антоній Сурозький активно розповідав про власний досвід зустрічі з Богом у підлітковому віці, про отримане ним відчуття присутності Бога, яке стало для нього постійним [Там само, с. 176, 866-869]. Він також звертає увагу на те, що й апостол Павло часто розповідав про власний досвід духовного прозріння та внутрішнього перевороту. Розповідь суб'єкта про історію власного духовного становлення унаслідок "містичного народження" стає способом осмислення релігійного досвіду, який замінює метафізичну рефлексію [4, с. 42].

Антоній Сурозький згадує про катафатичне (позитивне) й апофатичне (негативне) богослов'я, які, відповідно, або приписують Богові певні атрибути, або заперечують їх [4, с. 36]. Дискусуючи з деякими православними богословами в тому, що апофатичне богослов'я адекватніше описує Бога, митрополит Антоній наголошує, що саме по собі апофатичне богослов'я не сприяє реальному богопізнанню. Абстрактне заперечення певних атрибутів Бога, на його переконання, ще не звільняє душі від хибних уявлень про Бога й не відкриває самого Бога: потрібна подія зустрічі, яка може статися незалежно від того, які - катафатичні чи апофатичні - уявлення про Бога має християнин [Там само]. І більше: саме містичне мовчання, містична апофатика не відкривають Бога й не наближають до Нього. Містичне мовчання - це лише певна можливість: людина надає місце Богові для дії, зупиняючи власне говоріння, уявлення, активність. Іноді це призводить до позитивних результатів [3, с. 616-618].

Антоній Сурозький любив наводити приклад із благочестивою християнкою поважного віку, яка запитала в нього якось: я молюся Богові все життя, а Бог мовчить, чому так? Антоній порадив їй увечері прервати молитви й просто посидіти мовчки перед іконами. Результат не забарився, бо жінка відчула присутність Бога. Але відповідний стан переживання присутності Бога, зазначав також митрополит, можливий і при катафатичній діяльності - при читанні Біблії чи вимовлянні молитов [3, с. 615-616]. Антоній наводить приклади власних переживань присутності Бога, які пов'язані з кількома видами діяльності: читання Писання, служіння літургії, допомога ближньому, послух ченця духовнику [Там само, с. 637-688]. У підлітковому віці Антоній бажав пересвідчитися, що Євангеліє не варте уваги, але при його читанні відчув, що Христос невидимо стоїть у кімнаті, де він читав [4, с. 325]. Це переживання цілком змінило його життя. Під час літургії Антоній завжди говорив проповіді лише спонтанно, коли в нього було слово від Бога, а не від власних роздумів. Також Антоній описує переживання присутності Бога, які мав він сам та інші люди тоді, коли творили добро іншим людям з альтруїстичних мотивів. І нарешті, Антоній кілька разів згадує, що відчував присутність Бога завжди, коли виконував доручення свого старця, навіть якщо вони зда-

валися позбавленими сенсу діями [Там само, с. 337-338]. Такі ситуації катафатичного входження у відчуття Божої присутності Антоній вважає універсально доступними для людей. Якщо хтось не відчуває Бога при читанні Євангелія чи на літургії, при творенні добра чи при послухові духовників - то ця ситуація відсутності відчуття Богоприсутності є особливим духовним випробуванням від Бога. Якщо містичні стани апофатичного характеру є явищами винятковими та унікальними, то катафатичний досвід переживання Божої присутності у зв'язку із читанням Писання й молитвою на літургії здається Антонію Сурозькому таким, що є типовим та може універсалізуватися, незважаючи на глибоку інтимність та персоналістичність.

Митрополит Антоній підкреслює значення Церкви для формування релігійного досвіду особистості. Фактично Церква стає новим "життєсвітом", відмінним від звичайного життєсвіту, але не менш реальним [3, с. 343-345]. Писання, літургія, етос християн, послух духовнику - усе це належить Церкві як новому способу існування, новому життю. Церква ж - не апофатична, а катафатична реальність. Церква - є, вона є таємницею і містерією, яка матеріалізована не лише в інституціях чи особах, але яка втілюється в діях та предметах. Найвеличніша містерія є присутністю Бога в хлібі та вині. При всій незпізнаваності цієї присутності Бога в матерії таїнств для ока чи смаку ця присутність переживається вірними цілком позитивно, хоча з різним ступенем інтенсивності [Там само, с. 455-465]. Цією теорією, на нашу думку, Антоній виправдовує певний зсув православного богослов'я в містику та апофатику, який існував у XX столітті й був спричинений як пошуками синтезу догматики з містикою, так і зацікавленістю ісихазмом і паламізмом. Для Антонія Сурозького Бог з'являється вірному перш за все не в тиші келії самотника, а в драмі літургії. І якщо ісихастська молитовна практика і паламізм нав'язують технології безобразного мислення, то літургія вільно та невільно викликає активність образного мислення, породжує асоціації та переживання. Головним методом образного мислення є уявлення Ісуса Христа як взірцевої людини, у порівнянні з якою можливе адекватне розуміння того, яким є внутрішній стан самого суб'єкта. Антоній підкреслює, що Христос важливий для християн не лише як спаситель, боголюдина, початок нового людства, тобто церкви. Христос важливий як взірець ідеальних людських чеснот. Христос показав, якою може бути людина, якою вона має стати в майбутньому, якою вона може ставати зараз [3, с. 426].

Зіставлення суб'єктом себе самого та Христа як взірця наповнює новим змістом релігійність екзистенції. Людський суб'єкт не просто відкритий до Бога, але відкритий саме до Христа, який являє собою "Бога, що став відомим". У характері Христа явлений характер Бога. У характері Христа явлені загальні риси святих. У характері Христа явлені можливі риси людського суб'єкта, який реалізує релігійність власної екзистенції [3, с. 463-465].

Сучасний стан людства й світу, окремої особистості та спільнот - це стан потенції, стан скоріше можливостей, ніж актуальностей. Наскільки б великою не була реалізованість людини та спільнот - це завжди нескінченно мало порівняно з есхатологічною реалізацією. При такому способі міркувань релігійний досвід стає знанням усього в його майбутній есхатологічній актуалізованості й знанням Бога в його майбутній повноті присутності у світі та людстві. А отже, за Антонієм,

віра та релігійний досвід - це переживання тут і зараз майбутнього Царства Божого.

Антоній підкреслює, що, порівнюючи себе з Христом, вірний отримує не лише усвідомлення власних недоліків порівняно з ідеальним взірцем, але також і розуміє власну високу гідність. Якщо людина є такою, якою вона явлена в Христі, якщо Бог поєднався найтіснішим чином не з ангелами, але з людьми, то гідність усього людства та кожної окремої особистості є нескінченною. Гідність людини формується не користю її особистості чи цінностями її загальної людської природи, але тим, наскільки людина є цінною в очах Бога. Христос помер за всіх, а отже, кожна людина є нескінченно цінною. Цю містичну та етичну цінність кожної особистості можна назвати оберненою релігійністю екзистенції. Антоній доводить, що людина та Бог мають відносини, які конституують особистість вірного не лише внаслідок відкритості людини до Бога, але й унаслідок принципового нескінченного бажання Бога мати такі відносини. Відповідно, людська екзистенція є релігійною не лише тому, що людина відкрита до життя в Богові, але й тому, що Бог відкритий до життя в людині.

Своєю свободою особистість може реалізовувати властиву екзистенції релігійність або ж замикається на собі, заперечуючи зв'язок із Богом. Останній шлях веде до деградації особистості, є яскраво вираженою деструкцією. Зв'язок із Богом необхідний людині для повноти власної екзистенції, для збереження її цілісності, навіть більше - просто для підтримання її ідентичності.

Ідентичність екзистенції та ідентичність спільноти не можна зберегти без наявності присутності Святого Духа. Антоній наголошує на тому, що людина - це не лише тіло та душа (з її раціональною та ірраціональною частинами). Людина - це і дух, який є присутністю Святого Духа або ж заміником - квазідухом. Прояви антидуховності для Антонія - це явища нацизму, комунізму, агресивного секуляризму. Бог не просто виганяється зі спільноти, не просто обривається зв'язок із Духом, але суспільству нав'язується квазірелігійна духовність, своєрідний "дух антихриста".

Антоній визнає, що "присутність Святого Духу" в людині - це не лише реальність антропологічна, але й реальність культурна. Дух Святий - це не лише певна Божественна реальність, не лише Дух, якого посилає Отець і Син Божий. Дух Святий - це Дух Церкви, Дух Традиції, Дух Писання. Дух Святий - це не лише повнота духовності, але повнота духовного життя в усіх його формах, як воно виражене в історії християнської церкви. Більше того, усі пориви духовності, які мають позитивне значення, але були "дохристиянськими" чи зараз умовно можуть бути названі "дохристиянськими", - це теж є дія Духа Святого на історію та людство.

Вплив Бога і Церкви на історію та людство Антоній пояснює через уявлення про два кола. Звичайно церква в християнській теології уявляється як невелике коло, яке знаходиться в більшому колі - у світі. І мале коло церкви намагається впливати на світ як на оточуючу реальність, намагається дати відповіді на виклики сучасності, які приходять іззовні, із великого кола світу. Антоній вважає, що в дійсності відносини цих кіл є прямо протилежними. Церква - це історія, яка стає вічністю, це нове людство, яке в дійсності є більшим за світ. Як би церква і світ не ставилися до цього парадоксу, але в дійсності світ знаходиться всередині церкви. Тому не існує "зовнішніх викликів" та "зовнішніх проблем" - усі виклики й проблеми є внутрішніми справами церкви, є

простором її відповідальності. Відповідно, священна історія не є частиною світської загальної історії, навпаки, світська історія - це частина священної історії, суттю якою є драматичні відносини Бога і людини. Відповідно, присутність Духа у світській культурі є наслідком відсутності принципових розривів між світським та церковним, наслідком того, що світське може бути віддаленим від церковного, але все одно приречене на буття всередині церковного, усередині священної історії [3, с. 470-477].

Особливим чином тотальність священної історії по відношенню до звичайної розкривається в драматичних ситуаціях, які можна назвати "прикордонними". Трагічні випробування часів революції та громадянської війни, які можна порівняти з випробуваннями біблійного Іова, стають зрозумілими лише завдяки наданню всім трагічним історіям загального контексту священної історії. Розуміння трагедій як покарань, як спокути, як випробувань стає спасінням для особистості та спільнот, дозволяє витримати психологічно й не зламатися. Антоній доводить, що певною мірою кожна людина і кожна спільнота поставлені перед такого роду трагічними випробуваннями, оскільки всі люди є смертними. Темі смерті, страждань, проблемі співпереживання з тими, хто має "останню хворобу" Антоній присвячує багато лекцій та бесід. У цих роздумах А. Сурозький наголошує, що збереження гідності людини перед обличчям будь-яких хвороб і смерті можливе лише тоді, коли є загальна перспектива, коли людина знає про життя після смерті, коли людина свідомо приймає "перехід" і готується до вічного життя. Смертність указує не на кінець екзистенції, а на її відкритість до вічності, до Бога. Смертність екзистенції стає останнім аргументом на користь релігійності екзистенції, її багатопланової відкритості до Бога, до відносин із Ним як вічним Життям.

Висновки

Видатний і впливовий православний теолог ХХ століття митрополит Антоній Сурозький доводить, що для людської особистості властива відкритість до трансцендентного. Цей зв'язок особистості з Богом є багатовимірним і включає в себе (1) віру як духовне знання "невидимого", (2) релігійний досвід як подію зустрічі з Богом, (3) пізнання себе та церковної спільноти у світлі знання Христа як ідеального взірця, (4) розуміння власної особистості та загальної світської історії у світлі священної історії. Релігійність людської екзистенції як вираз відкритості до Бога зумовлює її моральний розвиток, містичне життя, робить можливими християнські знання та цінності, а також розвиток церковної культури як особистого життєсвіту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антоний Сурожский. Вера / Антоний (Блум), митр. Сурожский. - Краматорск : Тираж-51, 2007. - 271 с.
2. Антоний Сурожский. Уверенность в вещах невидимых. Последние беседы / Митрополит Антоний Сурожский. - М. : Никея, 2012. - 288 с.
3. Антоний Сурожский. Труды. Книга вторая / Митрополит Сурожский Антоний. - М. : Практика, 2007. - 968 с.
4. Антоний Сурожский. Человек перед Богом / Антоний, Митрополит Сурожский. - К. : Камо грядеши, 2010. - 348 с.
5. Зайцев А. Н. Митрополит Антоний Сурожский: жизнь, творчество, мисия / Андрей Зайцев. - М. : Эксмо, 2009. - 352 с.
6. Кыржелев А. Мистик в миру / А. Кыржелев // Антоний

Сурожский. Человек перед Богом / Антоний, Митрополит Сурожский. - К. : Камо грядеши, 2010. - С. 10-22.

7. Макар Н. Антропология В. Н. Лосского и митр. Антония Сурожского / Николай Макар, прот. // Пути просвещения и свидетели правды: Личность. Семья. Общество: Успенские чтения / [сб. труд., сост. К. Сигов]. - К., 2004. - С. 177-185.

8. Седакова О. Moralia / Ольга Седакова. - М. : Ун-т Дмитрия Пожарского, 2010. - 864 с.

9. Филоненко А. Богословие общения и евхаристическая антропология / А. Филоненко // Вісник Харківського національ-

ного університету ім. В. Н. Каразіна. - 2010. - № 904. - Спецвипуск 1: "Койнонія". Філософія Іншого та богослов'я спілкування. - С. 175-189. - (Серія: теорія культури і філософія науки).

10. Черноморец Ю. Антоний Сурожский: христианское свидетельство в эпоху перемен [Электронный ресурс] / Юрий Черноморец // Религия в Украине. - Режим доступа : <http://www.religion.in.ua/main/bogoslovyia/26128-antonij-surozhskij-xristianskoe-svidetelstvo-v-yeпохu-peremen.html>.

11. Geisler N. Philosophy of Religion / N. Geisler, W. Cordan. - Grand Rapids, Michigan : Baker Book House, 1988. - 402 p.

Грицишин Владимир,

соискатель кафедры философии Ровенского государственного гуманитарного университета

РЕЛИГИОЗНОСТЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ ЭКЗИСТЕНЦИИ ПО АНТОНИЮ СУРОЖСКОМУ

Статья содержит результаты философско-религиоведческого анализа учения митрополита Антония Сурожского - одного из наиболее выдающихся и влиятельных православных богословов XX века. Антоний доказывает, что человеческая экзистенция сохраняет собственную идентичность только в случае связи с Богом, то есть в случае собственной религиозности. Эта связь является многомерной и включает в себя веру как духовное знание "невидимого", религиозный опыт как событие встречи с Богом, познания себя и церковной общины в свете знания Христа, понимания собственной личной и общей светской истории в свете священной истории.

Ключевые слова: экзистенция; идентичность; современное православное богословие; религиозный опыт.

Grytsyshyn Volodymyr,

postgraduate student of Philosophy Department, Rivne State University of Humanities

PIETY OF HUMAN EXISTENCE ACCORDING TO ANTONII SUROZKYI

The paper presents a system theological and philosophical analysis of Antonii Surozkyi's teaching regarding communication with God as the basis of human existence.

The prominent and influential orthodox theologian of the 20th century Metropolitan Antonii Surozkyi proves that openness to the transcendental is characteristic of an individual. This relationship of a person with God is multidimensional and includes (1) faith as spiritual knowledge of 'the unknown', (2) religious experience as an event of meeting God, (3) cognition of the self and church community in the light of knowledge of Christ as the ideal example, (4) understanding of the self and general world history in the context of sacred history. Piety of human existence as expression of openness to God governs its moral development and mystic life as well as makes possible Christian knowledge, values and development of church culture as personal lifeworld.

Key words: existence; identity; modern orthodox theology; religious experience.

REFERENCES

1. Antoniy Surozhskiy (Anthony Bloom) (2007), Faith [Vera], *Tirazh-51*, Kramatorsk, 271 p. (rus).
2. Antoniy Surozhskiy (Anthony Bloom) (2012), The confidence in things unseen. Recent conversations *Nikeya*, Moscow, 288 p. (rus).
3. Antoniy Surozhskiy (Anthony Bloom) (2007), Works. Book Two, *Praktika*, Moscow, 968 p. (rus).
4. Antoniy Surozhskiy (Anthony Bloom) (2010), Man to God, *Kamo hriadeshy*, Kyiv, 348 p. (rus).
5. Zaytsev A. N. (2009), Metropolitan Anthony Bloom: life, creativity, mission, *Eksmo*, Moscow, 352 p. (rus).
6. Kyrzhelev A. (2010), Man to God, *Kamo hriadeshy*, Kyiv, pp. 10-22 (rus).
7. Makar N. (2004), Anthropology V.N. Lossky and Metropolitan Anthony of Surozh, Kyiv, pp. 177-185 (rus).
8. Sedakova O. (2010), Moralia, *Universitet Dmitriia Pozharskogo*, Moscow, 864 p. (rus).
9. Filonenko A. (2010), *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im.V.N.Karazina*, 904, Issue: teoriya kultury i filosofiya nauky. Special Issue 1, pp. 175-189 (rus).
10. Chernomorets Yu., *Anthony Bloom: Christian witness in a time of change* available at: <http://www.religion.in.ua/main/bogoslovyia/26128-antonij-surozhskij-xristianskoe-svidetelstvo-v-yeпохu-peremen.html> (rus).
11. Geisler N., Cordan W. (1988), Philosophy of Religion, *Baker Book House*, Grand Rapids, Michigan, 402 p. (engl).

© Грицишин Володимир

Надійшла до редакції 29.04.2015